

पर्व सन्धि

सूत्र — खरि च

Trick — इल् + खर् = चर्

इल् — वर्ग का प्रथम, द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ वर्ण
श, ष, स, ह ।

खर् — क, ख, प, छ, त, थ, ट, ठ, प, फ । (वर्ग के प्रथम, द्वितीय)
श, ष, स ।

चर् — क, च, त, ट, प [वर्ग के प्रथम वर्ण]

अर्थात् — 1, 2, 3, 4, श, ष, स, ह + 1, 2, श, ष, स = क, च, त, ट, प

Trick → $1, 2, 3, 4(\text{ऊँ}) + 1, 2, \text{श ष स} = 1$

जब इल् के बाद खर् प्रत्याहार का कोई वर्ण
आता है तो इल् के स्थान पर चर् हो जाता
है।

जैसे —

सम्पद् + समयः

↓

सम्पत् + समयः = सम्पत्समयः

विपद् + कालः

↓
विपत् + कालः = विपत्कालः

ककुभ + प्रान्तः

↓
ककुप + प्रान्तः = ककुप्रान्तः

उद् + साहः

↓
उत् + साहः = उत्साहः

सद + पात्रः

सत् + पात्रः = सत्पात्रः

द्वेद + तव्यम्

द्वेत् + तव्यम् = द्वेत्तव्यम्

दिग् + पालः

दिक् + पालः = दिक्पालः

सद + कारः

सत् + कारः = सत्कारः

लिभ + सा

लिप् + सा = लिप्सा

अनुस्वार सन्धि

सूत्र - मोऽनुस्वारः

$$\boxed{\text{म्} + \text{व्यंजन} = \text{ं}}$$

यदि म् (पदान्त) के बाद कोई भी व्यंजन आ जाए तो 'म्' अनुस्वार (ं) में बदल जाता है।

जैसे - गृहम् + गच्छ
= गृहं गच्छ

त्वम् + पठसि = त्वं पठसि

अहम् + धावामि = अहं धावामि

जलम् + वहति
= जलं वहति

अयम् + अश्वः = अयम् अश्वः (No change)

अयम् + घोटकः = अयं घोटकः